

PHILIPPE MERZ – ANDREA STAITI – FRANK STEFFEN (eds.):**Geist – Person – Gemeinschaft. Freiburger Beiträge zur Aktualität Husserls**

Studien zur Phänomenologie und praktischen Philosophie, zv. 21. Würzburg: Ergon Verlag 2010, 301 s.

Nie je náhoda, že vo viacerých publikáciách vo fenomenologickej oblasti, ktoré vyšli v posledných rokoch alebo vychádzajú teraz, sa s väčšou frekvenciou objavuje aspekt súčasnosti, aktuality alebo aj budúcnosti Husserlovej fenomenológie. Návrat k Husserlovi vychádza z prítomnej situácie, a hoci sú motívy a artikulácia toho, čo predstavuje túto aktuálnosť, rôzne, spoločná je stále textová orientácia, ktorá vychádza zo systematického štúdia publikovaných zväzkov *Husserliana* a ešte nepublikovaných rukopisov, ako aj problémová orientácia, v ktorej sa častejšie kladie dôraz napríklad na problematiku normality, telesnosti, intersubjektivity, etiky alebo interdisciplinárnosti.

„Oproti recepcii Husserla v druhej polovici 20. storočia, keď sa Husserl často vykladal ako predchodca Heideggera a jeho hermeneutických a dekonštruktivistických pokračovateľov, vystupuje opäť do popredia viac samostatnosť jeho fenomenológie“ (s. 7). Zostavovatelia publikácie takto formulujú svoje východisko, ktoré ďalej rozpracúvajú v zmysle Husserlovej „aktualizácie“ aj „kontextualizácie“, možnosti nadväzovania na jeho fenomenológiu, ale aj v zmysle jej problematizácie. Ambíciou tohto rozsiahleho zväzku *Štúdií k fenomenológii a praktickej filozofii* je zamerať sa na „Husserlove minuciózne a vždy nanovo začínajúce opisy rôznych fenoménov, ktoré majú nielen deskriptívny, ale aj koncepčný význam,“ a zároveň poukázať na „možnosti samostatného fenomenologického utvárania teórie v aktuálnych oblastiach“ (s. 8). Tri kľúčové slová tejto publikácie – duch, osoba a spoločnosť –, obsahujúcej jedenásť analytických textov, ktoré vznikli v prostredí freiburského archívu, sú analyzované z viacerých uhlov pohľadu, ktoré systematicky vyjadrujú názvy jednotlivých podkapitol: 1. *Duch, telo (Leib) a fyzické telo (Körper)*, 2. *Vnímanie a normalita*, 3. *Personalita, intersubjektivita a životný svet*, 4. *Etika a metaetika*.

Hneď prvý príspevok Franka Steffena prichádza s pojmom, ktorý znie v husserlovskom kontexte na prvý pohľad cudzo: *Konštitúcia subjektivity. K funkcionalizovateľnosti kvalít z fenomenologickej perspektívy*. V skutočnosti však fenomenológia, ktorá sa zaoberá problematikou javenia, danosti a dávania, túto otázku nemusí obchádzať. Steffen sa zameriava na Husserlov prístup k pociťovaniu (*Empfindung*), ktorý sleduje na línii od substancialistického k funkcionalistickému prístupu, od analýz z *Logických skúmaní* až po možnosti skúmania vedomia z neskoršieho obdobia vrátane otázky tvorby teórie. Na záver sa vyjadruje k problému explanačnej priepasti (*explanatory gap*) a k problému mysliteľnosti (*conceivability argument*).

V druhom okruhu prvej časti sa Miriam Fischer venuje opäť jednému z aktuálnych problémov súčasnej fenomenológie – animalite. Skúma preplietanie „animal – Mensch“ ani nie tak z pohľadu odlišnosti medzi človekom a zvieratom, ale skôr ako „pozitívne určenie človeka ako *animal*“, keď sa pýta, „do akej miery je založenie zmyslu nielen niečím kognitívnym, resp. racionálnym, teda nielen aktom vedomia, ale aj niečím pred-vedomým alebo/a pred-jazykovým, eventuálne emocionálnym, teda spontánne telesným“ (s. 54-55). Jej skúmanie sa opiera

o analýzy Husserlových textov o intersubjektivite a o *Ideen II.*, ktoré rôznym spôsobom prenikajú do štruktúry psychofyzického prepletenia, dávania zmyslu, duševného pohybu. Fischer cituje Husserla (Hua 13, s. 69): „[Človek] nie je len spojením, spoločným previazaním veci nazvanej telo s druhou vecou nazvanou duša. Telo je ako telo skrz-naskrz plne duševné (seelenvoller) telo, každý pohyb tela je plne duševným, prichádzanie, chôdza, státie, sedenie, bežanie, tanec, hovorenie etc.“ (s. 64). Druhú stranu tohto „seelenvoll“ zachytáva Fischer na základe Husserla ako založenie a výkon zmyslu.

Prechod do druhého tematického okruhu knihy je celkom kontinuálny, pretože normalita a vnímanie sú implicitne prítomné už v prvých textoch. Tu sa však kladie dôraz na záujem, afektivitu, pozornosť (Maren Wehrle) a hraničnosť, normalitu a anomaliu (Thiemo Breyer). V obidvoch príspevkoch sa dostávajú do hry analýzy aktivity a pasivity a zároveň možnosti, ktoré prináša genetická fenomenológia. Druhý diel tým otvára cestu aj k druhej polovici knihy, ktorá sa viac orientuje na „praktickú“ stránku fenomenológie.

Do centra ďalších štyroch textov (David Espinet, Andrea Staiti, Michele Averchi, Emanuele Soldinger) sa tak dostáva ego, subjektivita – nie však sama osebe alebo ako čistý pól, ale na jednej strane konkretizovaná v pojme transcendentálneho ega, osoby, alter vo svete či v štruktúre horizontu, na druhej strane je zachytená vo vývoji Husserlovej fenomenológie, ale aj v diskusiách dobovej filozofie, z ktorej vychádzala alebo na ktorú reagovala (Descartes, Leibniz či Avenarius a Mach). David Espinet na záver svojho textu uvádza emblematický Husserlov citát, s ktorým sa v knihe ešte raz stretieme: „V tomto intencionálnom živote nie je Ja prázdny javiskom jeho vedomých zážitkov ani prázdny bodom, z ktorého vyžarujú jeho akty. Ja-bytie (Ich-Sein) je neustálym Ja-stávaním (Ich-Werden)“ (s. 148).

Aby toto stávanie, vznikanie, rozvíjanie Ja neostalo iba abstraktnou štruktúrou, treba ho zachytiť ako chcejúce, konajúce, rozhodujúce sa, slobodné, ale aj previazané s rôznymi aspektmi motivácie a inštinktov. Za vyústenie knihy preto možno považovať tri texty o etike, ktoré prinášajú prehľad o tejto problematike u Husserla, poukazujú aj na aktuálnosť tohto výskumu a zvlášť analyzujú niekoľko vybraných problémov. Sebastian Luft sa zameriava na Husserlovu koncepciu morálnej osoby,¹ jej vývoj a filozofické konzekvencie, keď ukazuje, že „Husserl naozaj zaujíma osobitú postavu medzi racionalizmom a emocionalizmom, kritikou rozumu a existencializmom“ (s. 223). Marta Ubiali cituje spomenuté Husserlovo tvrdenie, ku ktorému pridáva aj nasledujúcu vetu: „Subjekty existujú tak, že sa vždy rozvíjajú“ (s. 252). Tá sa tu nachádza v kontexte pojmu vôle (u Husserla a Pfändera). Philippe Merz, ktorého príspevok uzatvára celú knihu, sleduje fundamentálnu otázku „analytického založenia etiky“ a ukazuje, že a ako si k nej Husserl hľadal rôzne cesty: paralelizovaním etiky a logiky, riešením vzťahu teoretického a praktického rozumu, zohľadnením formálneho kritéria, ale aj vyrovnaním sa s materiálnou, obsahovou stránkou.

Jedenásť textov knihy *Geist – Person – Gemeinschaft* vzniklo v súvislosti s prípravou systematického slovníka *Husserl-Lexikon*,² čo do istej miery odráža ich charakter. Sú analytické, komplexne mapujú vybranú problematiku a zároveň vďaka väčšiemu rozsahu môžu filozo-

¹ Staršia a stručnejšia verzia tohto textu vyšla aj v slovenčine: LUFT, S. (2008): Subjekt ako morálna osoba (K Husserlovým neskorým reflexiám pojmu osoby). *Filozofia*, 63 (4), 365-373.

² GANDNER, H.-H. (ed.) (2009): *Husserl-Lexikon*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.

fické témy vychádzajúce z Husserlovej fenomenológie situovať v dobovom i súčasnom fenomenologickom diskurze. Táto prednosť textov prevažuje aj nad jednou jej nevýhodou – jednotným alebo vnútorným impetom celej publikácie. Texty sa tematicky prelínajú, ale ich prepojenie nie je také výrazné; ich záber do problematiky je hĺbkový, na druhej strane názov knihy a jej časť je skôr širší, rozbiehavý. Ak by sme však mali pomenovať to, čo je ich pozadím, tak by to bola husserlovska „Arbeitsphilosophie“, ktorú sa mladí autori príspevkov k aktualite Husserlovej fenomenológie pokúsili ambiciózne oživiť.

Jaroslava Vydrová

Jaroslava Vydrová
Filozofický ústav SAV
Klemensova 19
813 64 Bratislava 1
SR
e-mail: jaroslavavydrova@gmail.com

ANDREJ KALAŠ, ULRICH WOLLNER:

Filologicko-filozofická príprava na lektúru 1. knihy Lucretiovej básne *De rerum natura*

Banská Bystrica: FHV UMB 2011, 84 s.

ANDREJ KALAŠ:

Filozofická príprava na lektúru básne Tita Lucretia Cara

Bratislava: UK 2012, 288 s.

Filozofická báseň Tita Lucretia Cara *De rerum natura* patrí medzi jediné v úplnosti zachované diela epikurejskej filozofie. Keďže v slovenskom jazykovom prostredí doposiaľ neexistuje ani ucelený preklad, ani jeho relevantná filozofická reflexia, treba hneď na začiatku pozitívne ohodnotiť úsilie Andreja Kalaša a Ulricha Wollnera zmeniť tento nepriaznivý stav.¹

¹ Z archívnej pozostalosti profesora Miloslava Okála sa dozvedáme, že Lucretiova báseň bola zaradená do súpisu diel, ktoré mali byť v priebehu druhej polovice 20. storočia preložené do slovenčiny. Tento zámer sa nakoniec nerealizoval. Bližšie pozri: Archív literatúry a umenia v Martine, sign. 220 M 20; 220 AE 2. O filozofickú reflexiu diela *De rerum natura* v širokom kontexte gréckeho atomizmu sa opätovne zaslúžil profesor Miloslav Okál. Bližšie pozri: OKÁL, M. (1953): *Grécki atomisti a Epikuros*. Bratislava: VSAV.